

УДК 37.33.659.15(477.8)
DOI: 10.24144/2524-0609.2019.44.36-40

Гіптерс Зінаїда Василівна

доктор педагогічних наук, доцент
професор кафедри гуманітарних дисциплін та соціальної роботи
Львівського державного університету безпеки життєдіяльності
м. Львів, Україна
gipterszina@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-8307-929X>

ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ДІТЕЙ І ДОРОСЛИХ У ВИСТАВКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (XIX – ПЕРША ПОЛОВИНА XX СТОЛІТЬ)

Анотація. В статті розглядається економічна освіта дітей і дорослих у виставковій діяльності на західноукраїнських землях XIX – першої половини XX століть. Методи дослідження: історико-системний та порівняльний дав змогу дослідити минуле виставкової діяльності в системі економічної освіти дітей та дорослих; пошуково-бібліографічний метод використовувався під час вивчення архівних, бібліотечних каталогів, фондів; історико-педагогічний та порівняльний аналіз фактів явищ, їх синтез – для дослідження еволюції проблеми економічної освіти. З метою вивчення стану розробки досліджуваної проблеми, використано хронологічний метод, який дав змогу розглядати розвиток економічної освіти дітей та дорослих на західноукраїнських землях у динаміці і часовій послідовності. Виявлено особливості виставок для дітей та дорослих у досліджуваній період, що були організовані як державними освітніми установами, так і культурно-просвітними та господарськими товариствами. Використання в дослідженні комплексу взаємопов'язаних методів, зокрема: порівняльного, історико-педагогічного, хронологічного, дало можливість зробити висновки, що участь дітей і дорослих у виставках сприяла в оволодінні фаховими знаннями, вміннями і навичками, у розвитку здібностей і задатків, професійній орієнтації, розвитку комерційних навичок учасників виставок. Про ефективність виставкової діяльності як форми економічної освіти дітей і дорослих свідчать нагороди, якими були відзначені автори за експонати на виставках. Історико-педагогічний досвід переконує у необхідності систематичної освіти, починаючи від початкової школи, у створенні фахових, професійно-технічних навчальних закладів та вищих економічних шкіл для економічної освіти дітей і дорослих.

Ключові слова: виставки; економічна освіта; діти; дорослі; західноукраїнські землі.

Вступ. Зміни, що відбуваються в Україні, спрямовані на розбудову держави згідно із законами демократії та ринкової економіки. Освіта в цьому контексті постає одним із провідних засобів побудови нової моделі українського суспільства. Актуальність історико-педагогічного дослідження економічної освіти дітей і дорослих у виставковій діяльності на західноукраїнських землях XIX – першої половини XX століть зумовлена сучасними ідейно-політичними проблемами розвитку ідей про національну школу, духовність та ментальність нашого народу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки з проблем шкільництва, економічної освіти, господарського, трудового виховання дітей та учнівської молоді низку історико-педагогічних досліджень опублікували науковці Г. Білавич, О. Будник, А. Вихрущ, О. Ковальчук, Н. Кривошия, Р. Мачулка, Є. Поточни, І. Прокіпенко, В. Стасюк та ін.

Освіта дорослих набуває особливої актуальності як фактор професійно-особистісного зростання, що здійснюється у варіативних формах неперервної освіти. У контексті сучасних освітніх пріоритетів помітно активізувалися історико-педагогічні дослідження проблем андрагогіки. Ці проблеми вивчали, зокрема, Л. Березівська, Л. Вовк, І. Воробець, С. Дмитренко, Н. Коляда, Н. Побірченко, Є. Поточни, Б. Ступарик, Л. Тимчук та інші вчені.

Організатори й активні діячі громадського та просвітницького руху в Україні XIX – першої половини XX століття І. Брик, М. Галушинський, М. Дужий, І. Калинович, Є. Косевич, С. Магальяс, С. Сірополко, І. Ющишин зробили вагомий внесок у розвиток національної освіти за умов панування Австро-Угорщини та Польщі.

Метою статті є дослідження виховної та освітньої ролі виставкової діяльності в економічній освіті, господарському вихованні як складової розвитку економічної освіти дітей і дорослих на західноукраїнських землях XIX – першої половини XX століть та

визначення перспектив використання історико-педагогічного досвіду в процесі модернізації економічної освіти.

Завдання дослідження. Виявити особливості виставкової діяльності для економічної освіти дітей та дорослих у досліджуваній період, вивчити внесок західноукраїнських педагогів і громадських діячів у розроблення теоретичних засад формування національної економічної освіти дітей та дорослих XIX – першої половини XX століть та окреслити можливість творчого використання прогресивних ідей західноукраїнських педагогів, культурно-освітніх діячів і представників релігійних конфесій у реформуванні української системи освіти.

Методи дослідження. Для розв'язання визначених завдань дослідження використовувалася комплекс взаємопов'язаних методів, зокрема: *історико-системний та порівняльний* дав змогу дослідити минуле виставкової діяльності в системі економічної освіти дітей та дорослих; *пошуково-бібліографічний метод* використовувався під час вивчення архівних, бібліотечних каталогів, фондів; *історико-педагогічний та порівняльний аналіз фактів явищ, їх синтез* – для дослідження еволюції проблеми економічної освіти. З метою вивчення стану розробки досліджуваної проблеми, використано *хронологічний* метод, який дав змогу розглядати розвиток економічної освіти дітей та дорослих на західноукраїнських землях у динаміці і часовій послідовності.

Виклад основного матеріалу. Наприкінці XIX – на початку XX століття у суспільному житті України й інших європейських держав досить поширеним явищем було влаштування виставок – регіональних, міжнародних. У їхній роботі зокрема передбачалась участь культурно-освітніх установ і всіх видів і ступенів шкіл, отже дошкілля, народні, середні, загальноосвітні (промислові, ремісничі, торговельні, вчительські) й мистецькі та установи позашкільного виховання й освіти (Гіптерс, 2011). Вони сприяли, на-

самперед, поширенню і популяризації професійних знань серед представників різних верств населення, посиленню уваги суспільства до професійної та економічної освіти.

Середина XIX століття була переломним етапом суспільно-політичної боротьби в Україні, зокрема у Галичині, яка стала осередком українського національного руху. У 1870–80-х рр. у Галичині нуртували думки, в яких містилися конструктивні поради, спрямовані на залучення збіднілих селянсько-ремісничих верств до економічної самочинності та самопомоги, господарських і кооперативних товариств. Важливу роль у популяризації ідей кооперативного руху відіграли товариства «Просвіта» і «Рідна школа», стараннями яких здійснювалася організація економічних спілок, крамниць, кас взаємодопомоги, громадських фондів кредитування; підготовка та випуск періодичних видань і літератури господарсько-економічного спрямування; відкриття економічних курсів, фахових шкіл, бібліотек; організація виставок.

Однією з форм економічної освіти стали виставки. «Виставка» – це, по-перше, «прилюдний показ предметів (картин, скульптур, виробів) і місце цього показу; по-друге, предмети, виставлені для огляду» (Яковлева та Афонська, 2007). Важливо наголосити на психолого-педагогічному змісті виставок, адже така «подія – яскравий доказ визнання громадськими організаціями важливості економічної роботи», де відбувається оцінка результатів діяльності окремих особистостей і колективів, що є важливою складовою педагогічного процесу і виховання людини.

Звернемося до історії виставкової діяльності. Прогресивні педагоги-практики, розуміючи значення та необхідність поєднання теоретичного навчання та ручною працею учнів, запроваджували певну систему оцінювання у цій справі. Такий досвід був у львівських школах у 80–90-х роках XIX ст. Результати учнівської праці завжди привертали увагу відвідувачів та організаторів виставок. Наприклад, на Львівській виставці 1894 р. організаційний Комітет крайової Виставки відзначив виділову школу ім. королеви Ядвіги срібною медаллю за виконання зразків до навчання робіт у народних школах державних і виділових, а доповнюючий курс – найвищим відзначенням – почесним дипломом за колекцію ручних робіт у галузі оздоблення і гаптування (Baranowski, 1895).

Перша українська (тодішня назва «руська» – З. Г.) господарсько-промислова виставка 1879 р. у Станіславові засвідчила, що русини о власних силах і на тій дорозі до піднесення народної господарки і промислу причинитися можуть. Виставка в Коломиї 1880 р. була утричі більшою від попередньої, до каталогу було занесено 100 виставителів. Господарі та промисловці «частково пробудилися і є надія, що у випадку нової виставки збереться ще більша сила виставителів» (Чорний, 1891).

На виставку надали експонати представники різних професій і вікових груп: селяни, вчителі, директори шкіл, чиновники, церковні діячі, учні. Представлені роботи засвідчили високий рівень обдарованості їх авторів, але «ті обдарування... мусять вперед розбудитися і до того найлучша школа початкова. Навіть невеликі здібності, якщо вони вчасно пробуджені, можуть стати корисними для людини та суспільства: бо власне сказати б можна – середні таланти держать світ, великі розвеселяють». Як зазначала тодішня преса, експонати інших відділів виставки, зокрема «витвори ремесла звичайного», розвиток «того позиточного» спорядження мусить «початися від сільської інтелігенції», бо запровадження

всякої нової справи дасть загальну користь і потрібно значно більшу увагу приділити «господарському вихованню дітей». Різноманітні експонати, практичні вироби з деревини були такої високої якості й естетики, що «і за границею більший збут би знайшли» (Чорний, 1891).

Виставка, де були представлені майже всі регіони Західної України, показала, що є добрі сили, «котрі лиш повести потрібно» і незабаром вони зрівняються «з поступом світовим». Для цього шкіл нам потрібно: шкіл господарських, шкіл промислових; ... потрібно удержувати і бурси ремеслинчі, т. е. в бурси дотеперішні принимати хлопаків спосібних, і висилати до майстрів добрих на науку, висилати і за границі для лучшего образования і творити собі так своїх майстрів, своїх учителів. Але потрібно все це робити власними силами, як і власними силами почали робити виставки, заохочувати до справи всіх виробників разом із торгівлею.

Важливою складовою економічної освіти на західноукраїнських землях початку XX століття стали сільськогосподарські (хліборобські) крайові, повітові, шкільні виставки та участь у них дітей, молоді, дорослих, провідну роль в організації та проведенні яких часто відігравали культурно-просвітні та громадські організації, кооператори, педагоги, представники церкви.

Перша хліборобська виставка 19–28 вересня 1909 р. в Стрию стала поштовхом до активізації діяльності товариства «Сільський господар». Головну мету виставки Є. Олесницький, український громадський і політичний діяч, учений-правник, кооператор, який став директором виставки, сформулював так: «Звернути увагу на ті розсіяні перли, на ті особнячком стоячі, не зорганізовані, не вишколені таланти і сили продукційні; збудити до них загальний інтерес, видобути їх з укриття, уможливити їх через науку улпшення продукції; через організацію і піднесення умовій збуту. Метою виставки є: зблизити до себе ті розсіяні сили, ... уодностайнити продукцію, улпшити її і скріпити так, щоб стала джерелом добробуту народних мас, щоб розвиток її поклав перед народом нові дороги культурних змагань і зближень його до тих народів, котрих культурний розвиток осягнув вже високий ступень досконалости» (Гелей та Занік, 1999).

Архівні документи 1920-х–1930-х років підтверджують значення виставок як однієї з форм економічної освіти та формування відповідального ставлення дітей і дорослих до результатів своєї праці, виховання господарського ставлення до землі, важливості практичного підходу до справи, поєднання теоретичного навчання з практикою та наочними результатами навчання.

Ювілейна сільськогосподарська виставка у Познані 1926 р. мала за мету великий обсяг і дидактичне завдання показати широкій громадськості та зацікавленим сферам, а особливо селянам, а також представникам міст, в якому напрямку повинен рухатися розвиток загальних справ городництва, налагодження контактів у цій галузі з іншими країнами; незалеження від закордонного імпорту в галузі сільського господарства через виробництво власної городничої продукції.

Особливо наголошувалося на великому дидактичному значенні виставки: виставковий комітет велику увагу приділяє розвитку шкільного городництва в Східній Малопольщі, на землях якої організація шкільного городництва і овочева справа залишилась далеко низькою». За кращі експонати були визначені заохочення: нагороди натурою, а також медалі золоті,

срібні, бронзові.

Державні освітні установи великого значення надавали виставкам як формі нагромадження досвіду, який треба берегти і пропагувати. Виставка для сільського господарства, його розвитку і поступу мала надзвичайно важливе значення як чинник культурно-освітній, а тому заслуговувала на моральну підтримку всіх, а передовсім учительства, котре працює на піднесення культури, вироблення духа суспільного і виховання майбутніх поколінь як сильних і вартісних одиниць у народі (Гіптерс, 2011).

Зверталася увага всіх керівників шкіл, щоб серед цілого громадянства провадити пропаганду на користь участі у виставці і допомагати в організації потрібного навчання, екскурсій шкільних і збірних серед селян. Школярів належить навчити про донесення мети виставки до кожного селянина, через дітей розповсюдити ідеї виставки до громадянства даного терену. Враховуючи культурно-освітнє значення, яке посідає виставка, висловлювалося сподівання, що вчителі і вчительки захотять долучитися до всього, застосувати і долучити плідну працю до добрих і тривалих результатів виставки для загального добра.

На окружній шкільній виставці у Львові 1928 р. фахові школи мали показати загальний вплив науки та її осмислення на оригінальних працях учнів. Виставка засвідчила, до чого фактично доходить у школі добре поставлена праця. Виставковій експозиції виконували ряд функцій, серед яких виокремимо *виховну та навчальну*. Цій меті сприяла організація екскурсій, щоб якнайбільше шкільної молоді (віком від 11 років) відвідала Окружну шкільну виставку у Львові.

У 1930-ті рр. проведення виставок активізувалося зусиллями товариств «Просвіта», «Рідна школа», «Сільський господар» та завдяки діяльності хліборобського вишколу сільської молоді при гуртках «Сільського господаря». В газеті «Діло» 13 вересня 1934 р. повідомлялося: «Внедовзі відбудуться у низці повітів покази плодів та тварин, які наша сільська молодь виплекала у цій господарській школі. В цьому році «Сільський господар» згуртував в 23 повітах 3540 хлопців та дівчат, які ведуть у рамках конкурсів практичну господарську роботу (вирощування буряків, льону, городовини, плекання курей, кріликів і т. д.). 14 вересня (1934) збирається Головна Секція Хліборобського Вишколу Молоді при Товаристві «Сільський господар», яка усталить напрямці праці на черговий рік» (Короткі ..., 1934).

На Буковині учням навчальних закладів заборонялося брати участь у будь-яких організаціях чи зібраннях. Проте зусиллями прогресивної інтелігенції краю створювалися жіночі товариства. На початку 1906 р. було утворене товариство «Жіноча громада», основною метою якого стало «дбати про усвідомлення ролі українського жіноцтва як сільського, так і міського та про економічне піднесення українського народу через розвиток господарства і домашнього промислу» (Звіт ..., 1907). За рік існування «Жіноча громада» зуміла організувати за рік гуртки у Вашківцях, Чорторії, Вижниці, Волоці, Оршівцях. У селах були створені гуртки, що об'єднували жінок у спільній діяльності багатьох напрямів: морально-релігійне виховання та навчання певної професії, обов'язково – рукоділля, зокрема вишивання. У Чернівцях були відкриті курси крою та шиття, у Вижниці та у Вашківцях – гуртки з виготовлення народних костюмів, 1909 р. була заснована окрема майстерня-вишивальня. Вишивальня тісно співпрацювала з «Красвим базаром». Частина виробів продавали, а частина

вишивок та їх зразки виконувалися спеціально для виставок, що неодноразово організовувалися у Чернівцях, де завжди проходили з великим успіхом. На виставках 1921 р. у Відні, Лондоні, Києві та інших містах роботи вишивальниць були високо оцінені та нагороджені дипломами.

У Підкарпатській Русі (на Закарпатті) товариство «Просвіта», створене в Ужгороді 1920 р. за прикладом Галицької «Просвіти», ставило собі за мету культурне й економічне піднесення народу у моральному й патріотичному дусі. Статутом передбачалося, що товариство буде видавати книжки, писані в народному язичі, закладати читальні, ... господарські і промислово-ремісничі товариства, школи і курси, бібліотеки і музеї, буде стреміти до утворення одного національного музею і літературно-наукового кружка цілої Підкарпатської Русі. Буде будувати і удержувати народні доми, устроювати промислово-господарські і етнографічні виставки. 20–30-ті роки стали періодом розгортання просвітницької діяльності серед шкільної молоді та дорослого населення. Завданням визначалось самоудосконалення молоді й самопідготовка до праці, підготовка мусить бути духовна й фізична; праця може й непоказна, буденна й тяжка для розбудови й ведення власних господарських організацій-кооператив, а не лише порожні заклики; увага справам господарської політики через господарсько-фахове перевиховання населення.

Значним внеском у справу освіти стали вітчизняні та закордонні педагогічні виставки, зокрема, Віденська педагогічна виставка 1903 р. Це була перша в Австрії виставка наочних посібників (особливо новітніх), що використовувалися для наочного викладання в австрійських середньо-навчальних закладах та призначених також для розвитку естетичного смаку учнів. Проте на Віденській виставці були відсутні експонати жіночого рукоділля, ремесла і ручної праці, гімнастики, взагалі фізичного виховання та гігієни. і т. ін. Значно змістовнішими і різноманітнішими були відділи графічних мистецтв і фізико-математичних наук, ніж гуманітарні секції (Добровольский, 1905).

Наукову цінність у руслі нашого дослідження становить Перша Українська педагогічна виставка у Львові 1938 р., організована товариствами «Просвіта», «Рідна школа», що стала узагальненням освітньої роботи в Україні за багато років. «Наша надія і гордість» – так було названо фахові школи, серед них не було жодної державної. Експонати фахових шкіл представляли «фаховий вишкіл купецької молоді» товариства «Народна Торговля», Державний Хліборобський Ліцей у Чернелиці, кооперативний вишкіл молоді (РСУК) і може найбільш проглядно Хліборобський Вишкіл Молоді «Сільського Господаря» і то не тільки фрагменти, але а) організація, б) методика, в) висліди (1180 гуртків і 3079 дівчат і хлопців). Крім того, були представлені такі фахові школи: молочарська школа «Молочарського союзу» в Стрию, купецька гімназія «Рідної школи» у Львові, фахово-доповнюючі школи «Рідної школи», школа товариства «Труд», кравецька гімназія сестер василянок у Львові (Гіптерс, 2011). Експонати дають уявлення про спрямування навчального і виховного процесу на розвиток практичних навичок учнів. На місці «замкнених правильних шкіл усяких типів» постають нові форми українського виховання – різного роду курси, вишколи, «так потрібні під теперішню пору соціальної перебудови суспільства – фахові школи». Слід зауважити, що програма виставки була помітно обмежена і представляла фактично лише Галичину. І все ж важливо те, що така виставка була першою за довгі століття.

Викладений матеріал дозволяє зробити наступні **висновки**. Дослідження економічної освіти дітей і дорослих у виставковій діяльності на західноукраїнських землях ХІХ – першої половини ХХ століть свідчить, що виставки стали важливим чинником економічної освіти дорослих і дітей, прилюдного показу результатів їхньої праці, подальшого розвитку селянського господарства як необхідної умови змагань за високий ідеал економічної незалежності, господарського виховання, поваги до праці, безкорисливості. Вони сприяли професійній орієнтації, розвитку комерційних навичок учасників виставок, рекламували фахові навчальні заклади з ґрунтовною фаховою підготовкою. Про ефективність виставкової

діяльності як форми економічної освіти дітей і дорослих свідчать нагороди, якими були відзначені автори за експонати на виставках.

В історико-педагогічному досвіді виставкової діяльності знаходимо відповідь на питання про важливість виставок як результату практичної діяльності дітей і дорослих в оволодінні фаховими знаннями, вміннями і навичками, у розвитку здібностей і задатків, а відтак – у необхідності систематичної освіти, починаючи від початкової школи, у створенні фахових, професійно-технічних навчальних закладів та вищих економічних шкіл. Такий напрям є перспективним для подальших досліджень та підготовки національної еліти незалежної Української держави.

Список використаної літератури

- Виставка господарско-промислова вь Коломыйъ (Справозданье Петра Чорного). – Станиславовъ: Накладом редакції «Господаря и Промышленника». Зъ печатнь І. Данкевича вь Станиславовъ, 1891. 63 с.
- Гелей Т., Занік Я., Євген Олесницький // Українські кооператори. Історичні нариси. Книга І. Львів: Вид-во «Укоопосвіта» Львівської комерційної академії, 1999. 456 с.
- Гіптерс З.В. Економічна освіта на західноукраїнських землях та її сподвижники (ХІХ – перша половина ХХ століть): Монографія. К.: УБС НБУ, 2011. 347 с.
- Добровольский Л. Вѣнская педагогическая выставка 1903 г. (Отчетъ о заграничной командировкѣ). К.: Лито-типография Товарищества И. Н. Кушнерев и Ко. Киевское отделение, 1905. 61 с.
- Звіт діяльності «Жіночої громади» // Буковина. 1907. Ч. 12.
- Короткі господарські новини // Діло. Львів, 13 вересня. 1934. Ч. 244.
- Яковлева А. М., Афонська Т. М. Сучасний тлумачний словник української мови. Харків: ТОГСІНГ ПЛЮС, 2007. 672 с.
- Baranowski M. Historia szkół ludowych królewskiego stołecznego miasta Lwowa. Lwów: Nakładem Gminy królewskiego stołecznego miasta Lwowa, 1895. 395 s.

References

- Chorny, P. (1891). Exhibition of commercial and cultural activities in Kolomy. Stanislavov: Excerpt from the editorial board of «The Master and the Industrialist». From the seal of I. Dankevich in Stanislavov. [in Ukrainian].
- Gelei, T., & Zanik, Y. (1999). Yevgeniy Olesnitsky. Ukrainian co-operatives. Historical Essays. Book I. Lviv: «Ukooposvita» of Lviv Commercial Academy. [in Ukrainian].
- Hipters, Z.V. (2011). Ekonomichna osvita na zakhidnoukrayinskykh zemlyakh ta yiyi spodyvzhnyky (XIX – persha polovyna XX stolit) [Economic education in Western Ukrainian lands and their associates (XIX – first half of XX century)]. Kyiv: UBS NBU. [in Ukrainian].
- Dobrovolsky, L. (1905). Vnskaya pedahohycheskaya vystavka 1903. (Otchet o zahranychnoy komandyrovk) [Vnja pedagogical exhibition of 1903 (report on foreign missions)]. Kyiv: Lito-typography of the Society of I.N.Kushneryv and Co. Kiev branch. [in Ukrainian].
- Zvit diyalnosti «Zhinochoyi hromady» [Report on the activities of the «Women's Community»] (1907). Bukovina, 12. [in Ukrainian].
- Korotki hospodarski novyny [Short business news]. (1934). Dilo, September 13, 244. [in Ukrainian].
- Yakovleva, A.M., & Athonskaya, T.M. (2007). Suchasnyy tлумachnyy slovnyk ukrayin's'koyi movy [Modern interpretation dictionary of the Ukrainian language]. Kharkiv: TOGSING PLUS. [in Ukrainian].
- Baranowski, M. (1895). Historia szkół ludowych królewskiego stołecznego miasta [History of folk schools of the capital Lviv city]. Lwów: Główny Królewskiego Stołecznego Miasta Lwowa. [in Polish].

Стаття надійшла до редакції 19.04.2019 р.
Стаття прийнята до друку 26.04.2019 р.

Гіптерс Зинаїда

доктор педагогических наук, доцент,
профессор кафедры гуманитарных дисциплин и социальной работы
Львовского государственного университета безопасности жизнедеятельности, г. Львов, Украина

ЕКОНОМІЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ ДЕТЕЙ И ВЗРОСЛЫХ В ВЫСТАВОЧНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ЗАПАДНОУКРАИНСКИХ ЗЕМЛЯХ (ХІХ – ПЕРВАЯ ПОЛОВИНА ХХ ВВ.)

Аннотация. Рассматривается экономическое образование детей и взрослых в выставочной деятельности на западноукраинских землях ХІХ – первой половины ХХ веков. Методы исследования: историко-системный и сравнительный позволил исследовать прошлое выставочной деятельности в системе экономического образования детей и взрослых; поисково-библиографический метод использовался при изучении архивных, библиотечных каталогов, фондов; историко-педагогический и сравнительный анализ фактов явлений, их синтез - для исследования эволюции проблемы экономического образования. С целью изучения состояния разработки исследуемой проблемы, использовано хронологический метод, который позволил рассматривать развитие экономического образования детей и взрослых на западноукраинских землях в динамике и временной последовательности. Выявлены особенности выставок для детей и взрослых в исследуемый период, которые были организованы как государственными образовательными учреждениями, так и культурно-просветительскими и хозяйственными обществами. Использование в исследовании комплекса взаимосвязанных методов, в частности: историко-системного и сравнительного, поисково-библиографического, историко-педагогического, хронологического, позволило сделать выводы, что участие детей и взрослых в выставках способствовало овладению профессиональными знаниями, умениями и навыками, развитию способностей и задатков, профессиональной ориентации, развитию коммерческих навыков участников выставок. Об эффективности выставочной деятельности как формы экономического образования детей и взрослых свиде-

тельствуют награды, которыми были отмечены авторы за экспонаты на выставках. Историко-педагогический опыт убеждает в необходимости систематического образования, начиная от начальной школы, в создании профессиональных, профессионально-технических учебных заведений и высших экономических школ для экономического образования детей и взрослых.

Ключевые слова: выставки; экономическое образование; дети; взрослые; западноукраинские земли.

Hipters Zinaida

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
Department of Humanities and Social Work
Lviv State University of Life Sciences
Lviv, Ukraine

ECONOMIC EDUCATION OF CHILDREN AND ADULTS IN THE EXHIBITION ACTIVITIES IN WESTERN UKRAINE (OF THE 19TH – FIRST PART OF THE 20TH CENTURIES)

Abstract. The economic education of children and adults in the exhibition activities in the Western Ukraine of the XIX - first half of the twentieth centuries is considered. Research methods used: historical, systemic, and comparative gave the opportunity to explore the past exhibitions in the system of economic education of children and adults; the search-bibliographic method was used during the study of archival, library catalogs, foundations; historical and pedagogical and comparative analysis of the facts of phenomena, their synthesis – to study the evolution of the problem of economic education. In order to study the state of development of the problem under study, a chronological method was used that allowed to consider the development of economic education of children and adults in Western Ukrainian lands in dynamics and time sequence. At the end of the nineteenth and early twentieth centuries in the public life of Ukraine and other European countries, exhibitions - regional, international - were quite common. In their work, in particular, the participation of cultural and educational institutions and all types and grades of schools was envisaged. They promoted, first of all, the dissemination and promotion of professional knowledge among representatives of different sectors of the population, and increased attention of the society to professional and economic education. Identified features of exhibitions for children and adults in the study period, which were organized by both state educational institutions and cultural, educational and business societies. Using a complex of interrelated methods in the study, in particular: historical-systemic and comparative, search-bibliographic, historical-pedagogical, chronological, led to the conclusion that the participation of children and adults in exhibitions contributed to the mastery of professional knowledge, skills, vocational guidance, development of commercial skills of exhibitors. The effectiveness of exhibition activities as a form of economic education for children and adults is evidenced by awards that have been noted by authors for exhibits at exhibitions. Historical and pedagogical experience convinces of the need for systematic education, starting from elementary school, in the creation of professional, vocational and technical educational institutions and higher economic schools for the economic education of children and adults.

Key words: exhibitions; economic education; children; adults; Western Ukraine.